

«AZƏRBAYCAN» qəzetinin 1918-ci il 15 dekabr (Bazar günü) tarixi 65-ci nömrəsinin ADA Universitetinin dəstəyi ilə transferasiyası

AZƏRBAYCAN

Yekşənbə, 10 rəbiülvəvvəl sənə 1337. 15 kanuni-əvvəl sənə 1918.

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetisidir

Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə "Azərbaycan" idarəsi.

Telefon nömrə: 39-60.

Tək nüsxəsi 70 qapık.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır.

Dərc olunmayan övraq iadə edilməz.

Dərc edilən məqalətin müəfətinə idarə təyin edir.

Abunə şəraiti: Yanvarın birinadək Bakı üçün 24, başqa şəhərlərə 35 rublədir. Bir aylığı Bakıda 12, başqa şəhərlərdə 19 rublədir.

Elan fiati: sətiri 3 rubla. Karratla gedən elanlar üçün güzəşt edilir.

ELAN

Azərbaycan Məclisi-Məbusanı (Parlaman) Heyətirəyasəsi [Rayasət heyəti] tərəfindən Məclisi-Məbusan iclasının bazar günü, 15 kanuniəvvəl (dekabr) gündüz saat 12-də olacağı elan olunur.

b/25

QİSMİ-RƏSMİ [RƏSMİ HİSSƏ]

Azərbaycan Hökuməti qətnaməsinin 3-cü maddəsinə əməl etmək düsturüləməli [təlimatnaməsi] 7 kanuniəvvəl 1334

§1. Azərbaycan Kazyonni Palatası dairəsində[n] kənarda olan hamı səhmdar müəssisə idarələri hesab verməyə borclu olmayan müəssisələrdən ötrü qoyulmuş olan vergi qərarı ilə 1918-ci ildə əlavə vergi verəcəkdir.

§2. Keçən maddədə göstərilən müəssisələrdən hər biri öz olduğu yerində 1919-cu il yanvarın 1-dən gec olmamaq şərti ilə 1914-cü ildə verilmiş olan vergi qanunlarının 543-cü maddəsi mövcubinə [əsasında] uqastok mədəni vergi idarələrinə bayənat verəlməlidir.

Qeyd 1. 2-ci maddədə göstərilən blankaları, Azərbaycan Kazyonni Palatasından, xəzinələrdən və vergi müdirilərindən məcənni [pulsuz] almaqlar.

Qeyd 2. Müəssisələrinin vəsəti [orta hesabla] olmayıb həqiqi mənfəətinə görə vergi qoyulmasını xəhiş edənələr, bayənat verdikləri zaman, uqastok vergi idarələrinə öz ticarət kitablarını və ya mənfəətləri, zərərləri notarius tərəfindən təsdiq edilmiş bir halda təqdim etməlidir. Ticarət kitabları təqdim edilmədiyə təqdirdə kitabları təqdim etmək zamanı göstərilməlidir.

§3. Bir vergi idarəsi dairəsində bir neçə müəssisəyə malik olanların istidasinə [xahişinə] görə, uqastok vergi idarələrinə hamı müəssisələrdən bir vergi alınması vəğüzər edilir [təpşirilir]. Ayrı-ayrı vergi uqastokları dairəsində lakin bir şəhərdə və ya uyezddə bir neçə müəssisəyə malik olanlar 1919-cu il yanvarın 1-inə qədər müəssisənin hesab və kitabına baxılan vergi uqastokuna həqiqi mənfəəti üzərinə faiz vergisi qoyulmasını xəbər verməlidirlər.

Qeyd: Bu istidalar uqastok vergi idarələri tərəfindən baxılıb müzakirə edildikdən sonra nəticəsilə bərabər bilətəxir [təxirə salınmadan] icazə almaqdan ötrü Azərbaycan Kazyonni Palatasına təqdim edilməlidir.

§4. 2-ci maddədə göstərilən tələbatı təqdim etməyən müəssisələr haqqındakı məlumat, vergi nəzarətində olan məmurlar tərəfindən cəm edilir.

§5. Uqastok mədəni vergi idarəsi, müəssisə sahibləri tərəfindən verilən bayənatə baxana qədər həmin idarə sədri tərəfindən təftiş edilir. Buna görə də idarə sədri 1914-cü ildə nəşr edilən vergi qanunlarının 547-ci maddəsindən istifadə edir.

Qeyd: Faiz vergisi alınmaq üçün həqiqi mənfəəti müəyyən etməkdən ötrü ticarət kitablarını və ya notarius tərəfindən təsdiq edilən vəraqələri təqdim edən müəssisələrin lazımı təqdirdə uqastok mədəni vergi idarə sədrinin təhqiqlə edilməsi ilə həqiqi mənfəəti məlum olar.

§6. Hər bir müəssisənin 1917-ci ilinin bayənatı təftiş və müamilatı [əməliyyatları] təhqiqlə edildikdə, vergi idarəsi faiz vergisi alınmaq üçün həmin müəssisənin mənfəətini müəyyən edib, 1919-cu il subat (fevral) ayının 15-dən gec olmamaq şərti ilə müəssisə sahiblərinə vergi vəraqələri (oklodnoy list) göndərir.

§7. Mənfəətləri və müamilə məbləğləri və həmçinin vergiləri əleyhinə etiraz edən müəssisə sahibləri 1919-cu il mart ayının 15-dən gec olmamaq şərti ilə öz etirazlarını uqastok mədəni vergi idarələrinə bildirməlidirlər.

§8. Faiz vergisi 1919-cu il aprel ayının 30-dən gec olmamaq şərti ilə xəzinəyə verilməlidir.

§9. Birinci maddəyə müvafiq, mənfəətindən faiz vergisi verməyə borclu olub və 1919-cu il fevral ayının 15-nə qədər vergi verməyə calb olunmayan müəssisələr, göstərilən vaxtdan sonra məlum olduqca vergi verməyə calb ediləcəkləridir. Vergi vəraqəsi vəsül olan [gəlib çatın] gündən bir ayın müddətində qədər müəssisə sahibləri öz etirazlarını bildiri bilərlər. Vergi vəraqəsi vəsül olan gündən bir ayın müddətinə qədər vergi verməyə calb edilən müəssisələr öz vergilərini xəzinəyə verməlidirlər.

§10. 7-ci və 9-cu maddələrdə göstəriləyimi kimi uqastok vergi idarələrinə verilən etirazları həmin idarələr vasitəsilə bir ayın müddətində qədər qubərnəyaya mədəni vergi idarələrinə göndərmək olar. Bu etirazların göndərilməsi, vergi verməyi dayandırır bilməz.

§11. Birinci maddəyə görə mənfəətindən faiz vergisi verən müəssisə sahibləri Kazyonni Palataya bayənat verdiyi təqdirdə, 1914-cü ildə nəşr edilən vergi qanunlarının 509-531-ci maddələri üzrə mənfəətlərindən faiz vergisi və sərmayə vergisi verməlidirlər. Bu müəssisələr 1917-ci ildə Azərbaycan dairəsində əməliyyatda bulunan əsas sərmayələrinin miqdarını isbat edib aşkarən hesab verməyə borclu olan müəssisələr haqqında qoyulan qanuna müvafiq 1917-ci il doğru hesabını 1919-cu il yanvarın 1-nə qədər təqdim etməlidirlər. Əsas sərmayə, nizamnamə üzərinə və ya keçmiş illər üçün ayrılımış məbləğ hesab olunur. Bundan əlavə, əsas məbləği müəyyən etməkdən ötrü başqa vəsülələr [vasitələr] dəxi ittixaz [tətbiiq] edilə bilər. O cümlədən, xüsusi bank şöbələrində və başqa istiqraz müəssisələrində məlum ola bilər. Əsas sərmayə, müamilədən ötrü idarənin imtiyazı faizindən buraxıldığı 1-ci məbləğ miqdarı və ya şöbə müamilatının bütün müəssisə müamiliəsi münasibətindən hesab oluna bilər.

Bələ ki, hərəğah müəssisənin bütün əsas sərmayəsi yarım milyon və şöbə müamilatı 10 min və bütün müəssisə müamilatı 100 min rubla etsə, şöbə əsas sərmayəsi 100 min hesab ediləcəkdir. (50000-10000)=20000. Bu da həmin şöbənin dövrü sərmayəsi hesab olur. Mübahisəli təqdirdə sərmayə miqdarı Kazyonni Palatada müzakirə edilir. Bu sərmayəni müəyyən etmək üçün idarə mühasibəti nəzərə alınır.

Qeyd 1. İdarələri Azərbaycan Kazyonni Palatası dairəsində[n] xaricdə olan 11-ci maddə üzərinə 1918-ci il yanvarın 1-nə qədər hesab və bayənatmə verməyən hamı səhmdar müəssisələr hesab verməyən müəssisələr misali əlavə mədəni vergi verməyə calb olunmaldır.

Qeyd 2. 11-ci maddədə göstərilən və Azərbaycan Kazyonni Palatasının qətnaməsi üzərinə hesab verməyən müəssisələr cümləsinə daxil edilən müəssisələr 1917-ci il əməliyyatına görə 1918-ci ildə sərmayədən və mənfəətindən faiz vergisi verməyə calb olunmaldır.

§12. Keçən maddədə göstərilən müəssisələrin 1917-ci əməliyyat ilinin illik hesabı və balansı təhqiqlə və təftiş olunmaq üçün müəssisə sahibləri vəkilləri və ya müdirləri tərəfindən Kazyonni Palataya təqdim etməlidirlər. Bu hesablardan əvvəlcədən heç bir kəs tərəfindən təsdiq edilməsi tələb olunmayı.

§13. Bu düsturüləmənin ikinci maddəsində göstərilən qərar üzrə 1919-cu il yanvarın 10-na qədər uqastok vergi idarələrinə bayənat verməyən və bayənat verdikdə dövrü sərmayəni və mənfəəti müəyyən etməkdən ötrü lazımı məlumat daxil etməyən səhmdar müəssisələri 100 manata qədar para verməli olurlar.

Qeyd: 13-cü maddədə göstərilən carimədən o müəssisələr azad edilir ki, onlar ikinci maddə üzərinə tələb edilən bayənat əvəzinə bu düsturüləmənin 11-ci maddəsində göstərilən doğru hesabı təqdim edərlər. Tainki bu qərar üzrə hesab verən müəssisələrdən ötrü qoyulan qanunla vergi verməyə calb edilsinlər.

§14. 1-ci və 2-ci maddədə göstərilən müəssisələr, mənfəətdən faiz vergisi və həmçinin 1917-ci il oktyabr qanununa müvafiq dövləti mədəni vergisi qərarı ilə sərmayə vergisi verməlidirlər. Hərəğah 1918-ci il 17 oktyabrda Azərbaycan Hökuməti qətnaməsi üzərinə bu qanunun maddələri və mədəni vergiləri haqqında qoyulan düsturüləməli maddələri təğyir və təbdil edilməmiş [dəyişdirilməmiş] olsalar.

ANDRANİK MƏSƏLƏSİ

İngilis komandasının və qismən bizim Hökumətimizin "təhriri [yazılı] və sifahi" tədbirinə [tədbirlərinə] rəğməm Qarabağ əhalisinin dadı fəryadını genə də eşitməkəydik. Aşkardır ki, Bakıdan deyilən sözlər, nəsihətlər və xəbərdarlıqlar, hətta general Tomsonun təhdidi belə Andranika heç də əsər etməyər. O, öz işindədir, müsəlman kəndlərini dağıdır, əhalisini öldürür, ya qaçırır. Arvadların irz və namusuna sataşır, əsir edir, qəraz, qüvvətə zaif yerlərimizə soxulub bildiyini edib və Bakıdan gedən sifarişlərə, aşkardır ki, məhəlgüzər olmayır [məhəl qoymur, etina etmir].

Zənni-acizanamə, Andranik məsələsinə ciddi surətdə əhəmiyyət verənlər, Azərbaycan müsəlmanlarının cinayətkar ünsürlər zülmü və sitəmi altında məhv edilmələrini rəzi olmayın və Azərbaycanın qorunulması bir qismi olan ümum Qarabağ müsəlmanlarının daim qorxu altında yaşayış da yedikləri, içdikləri, güzəran və məişətləri haram olmağına soyuq nəzərlə baxmayınlar və bilaxirə [nəhayət] münasibət qeyrimüəyyən qonşu millətdən olan müsəlləh [silahlı] bir qüvvənin hüddudumuz səhilində xudseranə [özbaşına] hərəkətdə bulunmasının aqibətini nəzarətdəyimi alınlar, bu məsələni tezliklə bu tövrəyə o tövrə hal və fəsl etmək [sonlandırmaq] üçün Andranikin kim olduğunu, yəni siməyisəyisini [siyasi simasını], məmuriyyətini, kimin tərəfindən bir əmrə [işə] məmür olduğunu bilib, bu cürə vəhşi hərəkətlər vasitəsilə təhqiqlə edilən məqsədin mənaəyi-həqiqisindən lazımcına xəbərdar olmalıdır.

Məsələni, deyirlər ki, Andranik türklərlə ermənilər arasında vəqə olmuş müsəllihadan [sülhdən] dolay, erməni hökumətindən küsüb "özbaşına" olubdur və məsuliyyəti öz öhdəsinə almaq üzrə cürbəcür işləri də özbaşına görür.

Ola bilər, kim bilir, bəlkə Andranik erməni hökumətindən küsüb də erməni camaatı içinde şöhrət qazanmaq istəyir. Və bu şöhrətə malik olmaq yolunun ən rastını [asanını] tapıb, müsəlmanların əlsiz-ayaqsız qisminin üzərinə top və tufənglə hücumlar edib "raşadət" göstərir. Yəni istəyir ki, "igid" Andranikin adı ermənilər arasında dilərə zikr olunub hər kəsin məhbubüqülub [qəlbini sevimsiz] olsun. Nə deməli, bəlkə "qəhrəman" Andranikin günlərini bir günü erməni padşahı olmaq fikri də vardır. Zənn hal və övza [vəziyyət] öylə bir surət peyda etməkdədir ki, "avantürist"-in başından cürbəcür xəyallar keçir.

Vaqifən [haqiqətən] əğər iş böylə isə, yəni Andranikin qonşu erməni hökumətinə heç bir daxli yoxsa və gördükləri vəhşiliklərin cavabdehən-dəliyi dəxi məhz öz boynuna isə, o halda bu Andranik erməni camaatının gözündə "igid" olsun, "qəhrəman" olsun, nə olur-olsun, bizim gözümüzədə adi bir quldurdur. Çünki bir şəxs ki, başına adam yığib kand-kəsək üsta tökülüb qətlü qarətə məşğul ola, o şəxsə quldur deyirlər.

Böylə olan surətdə bir quldurduq yəni "delaqat" göndərmək, onu kağız vasitəsilə quldurluqdan mən' qılmaq və ya həddini bildirmək üçün telegram vasitəsilə təhdid etmək, nə Hökumətimizin şənina layiqdir, nə ingilis komandasının... Və bir də məşhur məsələdir ki, "Quran oxumaqla donquz darıdan çıxmaz." Quldurların qabağına lazım olan qədər güc göndərmək istər ki, dastasını də, özüni də dəstgir [əli-qulu bağli] edib məhkəmə qarşısına gətirsin və cəzayı-səzasını [layiqli cəzasına] çatmaq üçün təhti-mühakiməyə [mühakimə altına, məhkəməyə] verilsin.

Bu iki.

Bu da ola bilər ki, Andranik erməni hökumətindən heç də küsməyibdir. Özü də həmin hökumətin məxfi və ya ələni [açıq] bir ajanı, bir məmurudur və ya daha açığı təhti-komandasında [komandanlığı] altında hökumətin rəsmi qoşunu olan bir nəfər erməni generaldır. Sərhəd məsələsinə Tiflis Konfransında sülh və sazıqlə hall etmək istəməyən erməni hökuməti həmin bu məsələni qılınc zoru ilə qurtarmağa qərar verib, general Andranik də göndəribdir ki, hüddudumuz keçib müsəlmanları təhdış [terror] ilə pərkəndə qılmaq arzu etdikləri yerləri təhti-təsəllül və təsarüffə [hakimiyyəti və əmri altına] keçirib Ermənistan torpağına qatırsındırlar. Deməli, bu surətdə Andranikin hərəkəti-vəhşiyasından [vəhşicə hərəkətlərindən] məsul tutulacaq adamlar, ən əvvəlcə erməni hökumətindən başında duran şəxslər olur. O halda, Andranikin yanına mürəxxəslər [nüməyəndələr] göndərmək və ya kağızla sifarişlər etmək [kimi] vəcə gəlməz tədbirlərin heç bir mənası yoxdur. Bu sifarişlərin, bu teleqramların məhəlli-aidinə [aidiyyatli yerə], yəni erməni hökuməti başında duranlarına göndərilməsi icab edir [lazım gəlir]. Bələk, görək ki, erməni hökuməti biza qarşı müharibə meydanını açır? Ya bu vəhşiliklərin mənası nədir? Bəlkə Ermənistan Cümhuriyyəti müstəqil bir surətdə yaşatmaq üçün özlərində qabiliyyət və istedad olduğuna inanmayan və bu təqdirdə qonşularını da müstəqil yaşamalarnı istəməyən daşnaklar Qafqazın orasında-burasında andraniklər vasitəsilə qəsdən şuluqluq salıb ölkəmizin təkrar qayyumlar əlinə keçməsinə təhqiqlə edir. Qəraz, bu işğillərin [şübhələrin] bizim üçün aydın və aşkar edilməsi dəxi xaricən vacibi olan işlərimiz cümləsindədir.

Bu iki.

Bir də o mümkündür ki, Andranik nə quldurduq, nə də erməni hökumətinin rəsmi məmuru... Bələk məhz müsəlman qanı tökməkdən xüsusi bir ləzzət hiss etmək mərazinə mübtəla olan bir nəfər

erməni mütəəssibidir [fanatikidir] ki, bunun bu vəhşi hərəkətinə Ararat Hökuməti də razı deyil. Lakin ipini çəkməyə qolunda güc yoxdur.

Bu da üç.

Şübhəsiz, bu üç zəndən başqa Andranik məsələsinin qarənliq yerlərinə işiq salan dördüncü və beşinci və doqquzuncu zanlar iradi dəxi mümkündür. Fəqət, bizca, zənni-qalib [doğru olma ehtimalı ən güclü olanlar] bu üçdədir. Ondən əlavə bizdən ötrü vacib olan dəxi budur ki, görək Andranik quldurduq, rəsmi məmuru və ya təkrar qırğın salmağa bais olan bir nəfər mütəəssib ermənimiz? Çünki ciddi tədbirin ittixaz [tədbirlərin görülməsi] və tətbiiqi bu üçdən birinin təyininə bağlidir.

Lakin bunu təyin etmək işinin, öz yolu ilə icrasına məşğul olmaq barəbar, bir tərəfdən zülm və sitəmə məruz qalan müsəlmanları tezliklə xilas etmək və digər tərəfdən bu vəq'ənin getdikcə böyüyüb başımiza əngəl olmağına imkan verməmək üçün səri [tez] və müəssir [təsiri] tədbirlərlə Andranik hərəkətinə na tövrə olsa dayandırmaq lazımdır. Fəqət bu yoldaki tədbirlər yalnız ingilis komandasını təkrar-təkrar müraciətlə təci [narahaət] etməkdən ibarət olmamalıdır. Zənn bu müraciətlərin nəticəsi o ola bilər ki, öz-özümüzdə qorumuza qabiliyyət və qüvvətimizə şübhə edənələr olar. İngilisləri əhvalatdan vəqif etmək əlbəttə borcumuzdur. Qafqazda nizam və əsəyşin bərqərar edilməsi işlərinin icrası da ingilislərin borclarıdır. Bunu özləri elan edibdirlər. Və ola bilər ki, ingilislər andraniklər hərəkətinə böyük nüfuzları sayəsində mənaəvi bir qüvvə ilə də dayandırmağa müqtədirdilər. Lakin biz dəxi bu cürə hərəkətləri cismani qüvvələrimizlə durdurmağa müqtədir olmağımızı lazım olan dərəcəyə qədər bildirməyib. Andraniklər dəxi türklər gedəndən sonra baş qalxıb zənn etməsinlər ki, biz qoşunsuz və əsgərsiz qalmışıq. Lazım olan yerdə, hamımızın – arvadlarımız qədər – əsgər olduğumuzu andraniklər içinde bilməyənlər yox deyil zənn edirlər. Fəqət bir bu qədər tökülən qanlardan sonra başgəriyyət artıq zəra gəlib sülh-sülh deyə sevinəyimi halda, bu sülh axşamı bir də təkrar qan tökmək igidlik deyil, razələtədir və o qana səbəb olanlar başgəriyyət lanətina gəlməkə başqa özge bir mənfəət qazana bilməzlər. Bu cürə vəhşi hərəkətlər icrası ilə erməni millətinə xoş gəlməyi qəsd edən andraniklər, zənn edirəm ki, səhvədirlər. Onlara "afərin" deyib əl çalanlar, bu gün erməni millətinin içinde də çox az tapılar. Bir ay bundan əvvəl qonşuluq təriqinə [üsuluna] müvafiq sülh və sazıqlə yaşamaq nəminə xanımlarımız müraciət edən erməni xanımları, fəhlələrimizi çağırən erməni fəhlələri, əminəm ki, andraniklərin bu yollu haqqıqənanə [haqqı tapdalayan] hərəkətlərindən son dərəcə dilgir [narazi] olmaqla barəbar, müraciət etdikləri və çağırıldıqları qonşular qabağına "qəhrəman" andraniklərin xəcalətini çəkirlər.

Burasını da yaddən çıxartmasınlar ki, Andranik məsləkli başçılarının bu qədər mənhus politikası nəticəsindən cürbəcür fəlakətlər çəkməsi olan erməni milləti, bir kərə qalxıb da bu yalançı pəhləvanları öz əllərilə üstlərindən dəf və raf edər [aradan qaldırır] ehtimalı da meydana yox deyildir.

Biz hər halda özümüzdə qorunulmuş və hüddudumuz ələ məhkəm bir vəziyyətə salmalıyıq ki, hər dəli, quldurmuş soxulub bildiyini, istədiyini yapa bilsin. Ümum əhalimiz, baxūsus [xüsusilə] hüddü yaxınliğında olanların müdafiə və mühafizəsi üçün əlimizdə vasitələr lazımdır ki, hərəkətə sürətə və fəaliyyətə də qüvvətə malik olmaqla [üsuluna] müvafiq sülh və sazıqlə yaşamaq başqa özge bir mənfəət müraciət edən erməni xanımları, fəhlələrimizi çağırən erməni fəhlələri, əminəm ki, andraniklərin bu yollu haqqıqənanə [haqqı tapdalayan] hərəkətlərindən son dərəcə dilgir [narazi] olmaqla barəbar, müraciət etdikləri və çağırıldıqları qonşular qabağına "qəhrəman" andraniklərin xəcalətini çəkirlər.

Burasını da yaddən çıxartmasınlar ki, Andranik məsləkli başçılarının bu qədər mənhus politikası nəticəsindən cürbəcür fəlakətlər çəkməsi olan erməni milləti, bir kərə qalxıb da bu yalançı pəhləvanları öz əllərilə üstlərindən dəf və raf edər [aradan qaldırır] ehtimalı da meydana yox deyildir.

Biz hər halda özümüzdə qorunulmuş və hüddudumuz ələ məhkəm bir vəziyyətə salmalıyıq ki, hər dəli, quldurmuş soxulub bildiyini, istədiyini yapa bilsin. Ümum əhalimiz, baxūsus [xüsusilə] hüddü yaxınliğında olanların müdafiə və mühafizəsi üçün əlimizdə vasitələr lazımdır ki, hərəkətə sürətə və fəaliyyətə də qüvvətə malik olmaqla [üsuluna] müvafiq sülh və sazıqlə yaşamaq başqa özge bir mənfəət müraciət edən erməni xanımları, fəhlələrimizi çağırən erməni fəhlələri, əminəm ki, andraniklərin bu yollu haqqıqənanə [haqqı tapdalayan] hərəkətlərindən son dərəcə dilgir [narazi] olmaqla barəbar, müraciət etdikləri və çağırıldıqları qonşular qabağına "qəhrəman" andraniklərin xəcalətini çəkirlər.

Haçibəyli Üzeyir

HADİSƏLƏRİN MƏNASI

Dünya müharibəsində öz-üzə gələn böyük dövlətlərdən İngiltərə, Fransa və Amerika zümrəsi nəhayət qalib gəldi; Rusiya, Avstriya, Almaniya zümrəsi isə məğlub oldu. Yalnız məğlubiyyətlə qalmadı, bu dövlətlər daxilində inqilablar zühur etdi. Bu hadisələrin mənasını anlamaq lazımdır. Çoxları deyirlər ki, inqilab çıxdı, çünki məğlub oldular. Bəziləri də deyirlər ki, məğlubiyyətlərinə bais olan səbəb inqilablarına bais olan səbəblər eynidir. Əcəba bunların hangisidir, nədir bu əğilləri heyran buraxan hadisələrin səbəbi?

Dövlət, insanların müxtəlif şəkillərdə bulunan cəmiyyətlərindən birisidir. Cəmiyyətin tərəqqisi vardır, bu tərəqqi müəyyən qəydlərə və qanunlara təbədir. Müəyyən bir şəkli-siyasıyyə [siyasət formaya] girincəyə qədər cəmiyyət müxtəlif hallar keçirir; fəqət hər hangisi halda olursa-olsun, cəmiyyətin özünəməxsus daxili təzadları vardır. Təzadlar ictimai olduğu kimi, siyasi də ola bilər. Siyasi təzadların da anvası [növləri] vardır. Bu təzad, sinfi də olur, milli də.

Hərbi-ümumiyyəyə istiqraz edən böyük dövlətlərin bünəyələrində müxtəlif təzadlar vardır. Bunların həpsində müstəzak bir təzad vardır: ictimai müəvəzətlik. Məmləkətin məhsulət, Yevropa dövlətlərindən heç birində də məhsulət vəzə təqsim edilməyir [barəbar paylanmayıq]. Sosializm heç yanda tərtib olunmamışdır. Dövlətli-kəsb, tox-ac davası hələ hökmündə baqıdır [qalır]. Bu təzad İngiltərədə də, Fransada da, Almaniya, Avstriya və Rusiyada da mövcud idi və hələ dəxi mövcuddur.

Bundan keçdikdən sonra, bir də siyasi təzad vardır. Siyasi təzad, millətin tərəqqiyatı-ictimaiyyəti [ictimai inkişafı] ilə malik olduğu şəkli-hökumət [idare üsulu] arasında hasil olur. Əhalinin müstəşşil [istehsalçı] qismi, demokrasi sinfi idrak sahibi olar; tərəqqi edər, gözü açılır, sinfi ehtiyaclarını dərk edər. Buna müqabil, siyasi şərait və hürriyyətlər istər; istədiyini siyasi şəraiti hasil etməyinə əfkari-ümumiyyə [ictimai rəy] ilə hökumət və tərtib-hökumət arasında bir itxtiləf çıxar ki, bu da siyasi bir təzadə bais və fürsət hasil olunca böyük bir böhranə səbəb olar.

Rusiyada yeni həyata girmiş, fəal, münəvver [ziyalı] bir burjua sinfi vardı. Rusiya demokratiyası [xalqı] inqilab-pərvəranə fikirlərlə pərvəriş tapırdı [bəsələnirdi]. Qüvvətli, parlaq bir ədəbiyyat, mütəfəkkir və münəvver bir ürfə vücdə gəlmışdi. Əfkari-ümumiyyə başqa bir macradə axırdı. Məmləkət dərəbəyliyindən [feodalizmdən] qalma qalıblara sığmayıq, hürriyyəti-siyasiyyə [siyasi azadlıqlar] tələb edirdi. Halbuki qəzım həmən əski üsul ilə dururdu. Hökumət, məmləkətin münəvver və fəal əsnafına deyildi, köhnəpə-

rəst, mürtəcə dvoryanəstvaya [zadəganlığa] istinat edirdi, ruhla qəlib arasında bir təzad vardı; ruh qalibə sığmıyrdı.

Almaniya də öylə idi. Almaniya olduqca qüvvətli, mütəşəkkil bilikli, becarikli bir xalq dünyanın müəzzəm [böyük, əzəmətli] və müntəzəm bir təşkilatə malik mücərrəb [təcürbəli] əmələ [işçi] firqəsi var iken hökumət aparatı feodal halı ilə yaşayan əsgəri bir firqənin əlində, iqtidar yarım dərəbəyi hökmündə bulunan xanədanlarda idi; intixabi-ümumi [ümumi seçki] yox, məsuliyyəti-vüzərə [nazirlərdə məsuliyyət] yox idi. Demək ki, burada da ruhla qəlib arasında siyasi bir təzad var idi. Yalnız alman sisteminin intizamı, bu təzadın Rusiyada olduğu qədər məhsus [həssas] olmadığına səbəb olurdu.

Avstriya kəza [eynən] bu dərədə mübtəla idi. Şu qədər var ki, Avstriyanın Almaniya demokrasi cərəyanından daha şiddətli bir böhranisiyasidan başqa digər bir bələsi dəxi vardı: milli təzad. Avstriya müxtəlif millətlərdən təşəkkül etmişdi. Bu millətlər kəndi haqlarını tələb edirdilər; hissi-milli, haqqi-millini arayırdı. Halbuki Avstriya-Macaristan sultası bu hissələrin fəvqündə mətbu [tabe edən] və nazim [tənzimləyən] rolunu oynayırdı. Demək ki, millətə dövlət arasında bir təzad, bir mübarizə vardı.

Bu dərədə Avstriya yalnız deyildi. Rusiya da bu dərədə idi. Rusiya da onun kimi qurama bir hökumət idi. Rusiyada dövlət milləti əzir, millətə dövlət arasında qatı mübarizələr davam edirdi.

Dövlət və millət kəlmələrinin müttəzad [bir-birinə zidd] və müttəbariz [açıq, bariz] mənada işlədir; halbuki, əksərən, dövlətə milləti bir bilirlər; çünki dövlət də millətin bir şəkli-digəridir [başqa bir halıdır]. Millət özək, dövlət qabaqıdır; fəqət bu tarifi, şümulu bir millətə aid olan dövlətlər haqqında səhiddir. Digər tərtib demək olar ki, bu tarifi təbii təşkilatə malik olan dövlətlər haqqındadır; çünki ən təbii dövlət, milli olan dövlətdir; fəqət təhti-dərasında bir çox millətlər olan dövlətdə, məlumdur ki, dövlət mənası ilə millət mənası bir olammaz. Nasılı ki, Avstriya-Macaristan dövləti daxilində çex, slovak, macar, alman, polyak, rusin, italyan, rumun millətləri olduğu kimi, Rusiya dövləti daxilində də rus, fin, türk, erməni, gürcü, ukrayna və s. millətlər vardır. Halbuki İngiltərə, Fransa, sonra isə müdaxilə edən Amerika dövlətləri ictimai bir təzadə, yəni sinfi müəvəzətliklərinə malik idisələr də, şəkli-hökumətləri bu biri məmləkətlərdə olduğu qədər dərin bir təzadla azalı deyildi. Bu hökumətlər binnisbə [nisbətən] demokratik və o dərəcədə də milli hökumətlər idi. İngiltərədə bir irlənd məsələsi var idisə də, Avstriya, Rusiya dərəcəsinə deyildi. Fransa bu məsələyə tamamilə yabançı idi. Amerika kəza milli ziddiyyət yoxdu. (Bu məmləkətlərin daxili təşkilatı nəzərə alınaraq hökm verilir. Qanuni siyaseti başqa bir məsələdir.)

Yuxarıda söylədik ki, müharibə mövcud təzadları şiddətləndirmək xasiyyətinə malikdir. Təbdid ki, təzadları müxtəlif və çox olan dövlətlərin müharibəyə təhammülləri [dözümləri] də o nisbətədə az olacaqdı. Əvvəl təhəmm-mülsüzüklə göstəran, əcaib [təəcübül] deyildir ki, Rusiya oldu. Çünki Rusiya şəkli və qəlib etibarı ilə Yevropa ölkələrindən ən gərisi, ictimai, siyasi və milli böhran nöqtəyi-nazarından ən illətli [problemlisi] idi. Sonra sıra Avstriya gəldi. Nəhayət, qüvəyi-istehsalıyyə [istehsal gücü] və iqtisadiyyəyə də kəndisindən daha qüvvətli olan Amerika ilə də toqquşmağa məcbur

«AZƏRBAYCAN» qəzetinin 1918-ci il 15 dekabr (Bazar günü) tarixli 65-ci nömrəsinin ADA Universitetinin dəstəyi ilə transferasiyası

AZƏRBAYCAN MƏCLİSİ-MƏBUSANINDA

Alişan [şanı uca] Fətəli xan Xoyski hüzüri-aillərinə [uca hüzu-runə]

Parlaman Rəisinin Sədri-vükəlayə [Nazirlər Şurasının Sədrinə] göndərdiyi məktub:

“Azərbaycan Cümhuriyyəti Məclisi-Məbusanının 10 kanuni-əvvəl [dekabr] tarixli iclasında yeni Kabina təşkilii üçün Baş vəkili [Baş naziri] intixab [seçmə] və dəvəti mənə mühavvəl edilməşdi [tapşırılmışdı]. Parlaman fraksiyalarının rəyini nəzərə alaraq və zati-allarının məharəti-siyasiyyaları və bu anadak vətən və millət uğrunda göstərdikləri hüsnü-xidmət və fədakarlıq böylə mühüm və müşkül bir məsələ üçün zati-allarını dəvət etməyə mənə məcbur etməsinə məbni [istində edərək], Baş vəkaləti qəbul və müştərək bir Kabina təşkil etməniizi arzu edirəm, əfəndim.

Zati-allılarına olan səmimiyyəət və iradətimin [diləyimim] qəbul buyurulması mərcudur [rica olunur].

Parlaman Raiisi naminə doktor Həsən bəy Ağayev”

Müsəlman sosialistləri fraksiyasının bayannaməsi (Məruzəçi Əhməd Cövdət Pepinov cənabları)

Əfəndilər! Müsəlman sosialistlər ittifaqı və müsəlman sosial-demokrat “Hümmət” firqəsi tərəfindən yoldaşlarımız Səfikürdski və Şeyxülislamov tərəfindən müfəssələn bəyan edilən nöqteyi-nəzərimizi aşağıdakı deklarasıyon şəklində nəzərinə çatdırmaq niyyətindəyəm.

Biz müsəlman sosialistlərinin Parlamana girməkdən məqsədimiz, Parlaman ideyasını, hökumətin məsul olmasını, yeridilən siyasətin açıq və aşkar tutulmasını, cümlə hüriyyətlərin bərpa edilməsini və Məclisi-Müəssisənin tezliklə çağırılışlarını bərsürdən müdafiə etməkdir. Bu məqsədlə, biz Hökumətin yeridəcəyi siyasət haqqında şü surətlə bəyan edirik. Firqə və fraksiya nümayəndələrindən mürəkkəb, müştərək bir Hökuməti qəbul edir və onun proqram[ının] demokratik əsaslara müvafiq olmasını arzu edirik.

Gələcək hökumətin əvvəlinci vəzifəsi, Azərbaycan Cümhuriyyətinin istiqlalını bütün qüvvəsilə müdafiə etmək, Azərbaycan demokratiyasının qazandığı bür müqəddəs haqqı var qüvvəsilə mühafizə etməkdir. Biz inanırıq ki, azəri türklərinin istiqlalı təyin və təsdiq olduqdan sonra “yalancı milliyyətçilik” ortadan qalxar və şimdiki əsrin məhsulu olan şinif ayrılığı və sinif mübarizəsi qolaylıqla bizim də camaatın içinə girir ki, bu da ümumi demokratiyanın xeyrinədir. Fəqət istiqlaliyyəti mühafizə etmək öz kabinetinə girib də qapanmaq deyil. Bir çox tarixi, mədəni və ən ziyadə ekonomik əsaslar, Zaqafqaz millətləri və cümhuriyyətləri və əski Rusiya torpağı üzərində əmələ gəlmiş hökumətlərinin biri-biri ilə sıxı münasibətdə bulunmağa məcbur edir. Buna binaən [əsasən] biz əvvəla Zaqafqaz cümhuriyyətlərinin biri-biri ilə həm siyasi və həm də iqtisadi cəhətdən sıxı bərabitdə bulunmalarını arzu edirik. Bundan məada [başqa] Rusiyada əmələ gəlmiş müstəqil parçaların bir-biri ilə yaxınlaşıb də hər tərəf üçün mənfəətli ittifaq yapmağın də tərəf-darıyız.

Xarici siyasətimizi gözədən keçirdikdə, qonşularımızla olan münasibətmızın [münasibətlərimizim] heç də yaxşı olmadığını və Avropa millət və dövlətləri ilə lazım olan münasibətə girilmədiyini görürüz. Şimali Qafqaz Cümhuriyyəti ilə ən sıxı münasibətin saxlanması arzu edirik. Bizə dost və məhriban olan demokratik Gürcüstan Cümhuriyyəti ilə siyasi və iqtisadi itxıfların bərtərəf edilməsini [aradan qaldırılmasını], itxıflı məsələlərin ədalət üzrə həll edilməsini və tez bir zamanda ən səmimi münasibətin qurulmasını arzu edirik.

Yaxın qonşumuz olan Ermənistan Cümhuriyyəti ilə indiyə qədər heç bir münasibətə girilməmiş və mövcud olan münasibət isə pək gərgin; heç də dostanə deyil. Halbuki hal və vəziyyəət bizimlə Ermənistan arasında haqqı bir dostluğın bərpa edilməsini tələb edir. Bu iki cümhuriyyətdə yaşayan millətlər, ən ziyadə erməni və türklərdir. Əgər bu hökumətlər arasında hüsnü-münasibət olmasza, orada yaşayan millətlərin arasında də dostluq olammaz və əksinə, arada həll edilməmiş ərazi məsələsi vardır. Böylə itxıflı məsələlər, silah gücü ilə həll olunmayacaq. Dünyanın ən qüvvətli dövlətləri milyonlarca qurban verdikdən sonra böylə itxıflı məsələlərin silah gücü ilə həll olunmayacağıni dark etdilər. Kiçik millətlər üçün bu bir dərsibətrdir. Buna binaən, böylə itxıflı məsələlərin silah gücü ilə həll olunmayacağıni qət edib anlaşıma və uzlaşma ilə həll etməyə çalışmalıdır. Buna görə biz Hökumətdən Ermənistanla sıxı münasibətə girişməsini və bu cümhuriyyətlə ən dostanə münasibətin vəz edilməsinə [qurulmasına] çalışmasını tələb edirik.

Başqa hökumətlərlə də dostanə münasibətə girmək hökumətin vəzifələrindən olmalıdır; fəqət Avropa millətləri ilə münasibət peyda etmək üçün oraya bir Parlaman heyətinin göndərilməsini münasib görürüz.

Daxili işlərimizə keçdikdə, biz ən əvvəl bütün böyük və əhəmiyyətli işlərimizi həll etməyə haqq və səlahiyyəti olan Məclisi-Müəssisəni dörd əsaslı üsul üzrə tez bir zamanda çağırılmasını tələb edirik. Bu işi Parlaman kəndi əlinə alması istərir.

Şimdiyə qədər məmləkətdə qanuni bir heyətin olmadığını, keyf və təzyiqin xüsusən ayri-ayrı cərəyanlara və millətlərə qarşı hökm sürdüyünü etiraflla, gələcək hökumətdən daxilədə qanun dövrünün qurulmasını və inqilabın rəhəmtlərindən olan cümlə hüriyyətlərin iadə edilməsini tələb edirik. Mart və sentyabr hadisətni istintəq etmək üçün xüsusi bir Parlaman istintəq komisiyonunun seçilməsini və qeyri sifasi firqə ilə bu yolda işləməsini lazım biliriz.

Qəvi [güclü] bir hökumətin olmasını arzu edirik; fəqət biz bunu inqilabdən əvvəl mövcud olan müəssisələrin yenidən qurulması ilə köhnə adları dirildib köhnə formaları iadə etməkdə [qaytarmaqda] görməyiriz. Köhnə idarə bütün puçluğunu göstərdi. Onun dalınca qaçmaq həyatı anlamamaqdır. Biz idarələrin camaata yaxın olmasını, camaata etimad etməsini istərir. İdarələrdə bulunən bir çox yaramaz üzvlərin kənar edilməsini və sağlām bir idarə qurulmasını tələb edirik.

Bu axır illərin bütün ağırlığı, ən ziyadə [ən çox] fəhlə və kəndlilərin boynuna düşmüşdür. Bunların halı pək ağır və pərişandır. Buna görə də, bu siniflərə yardım etmək, gələcək hökumətin borcudur.

Bütün Azərbaycanda səkkiz saatlıq iş müddəti qəbul olunmalıdır. Şimdiyə qədər inqilab əsasında fəhlələrlə yapılan müahidələr [müqavilələr] kəndi qüvvətni saxlamalı və fəhlə müəssisələri və təşkilatları yapılmacaq üçün heç bir münəniyyət [mənəcilik] olmamalı, maddi və qeyri yardımlarda bulunmalıdır.

Torpaq qanunu daha Zaqafqaz Seymində, bütün müsəlman fraksiyalarının iştirakı ilə qəbul edilmişdir; fəqət şimdiyə qədər hökumət onu tətbiiq etməmişdir. Biz təklif edirik ki, torpaq komitələri təşkil olunsun və qəbul olunmuş torpaq qanunu tətbiiq olunmağa başlasın. Camaat təşkilatlarının artması üçün bütün qüvvətimizi sərf etməliyiz və bunun üçün köhnə qəbul olunmuş “zəmsəto” qanununu tezliklə tətbiiq etməli və “zəmsəto” təşkilatlarının tezliklə vücuda gəlməsinə çalışmışdır. Mövcud olan hökumət müəssisələri pək çox, pək böyük,

pək də ağırdırlar. Bu müəssisələrin bəzilərini qaldırmaq, bir çoxlarının də şüubətlərini [şöbələrinii] azaltmaq lazımdır. Camaat bu ağır və bahalı idarələrə tab gətirə bilməz. İdarələri yüngülləşdirmək və ucuzlaşdırmaq lazımdır.

Maliyyə işlərimiz pək qarışıq və dolayıqdır. Gələcək hökumət bu işləri düzəltmək və sistemə qoymaq məcburiyyətindədir. Daxildə ticarəti canlandırmaq üçün iqtisadi müahidələr [müqavilələr] yapmalı və hüddudlarımızı açmalıyıq.

Müdafiə edəcəyimiz məsələlərdən biri də qadınlarımızın haqq və səlahiyyəti kişilərimizlə bərabər olmaqdır. Bizim qənəətimiz bunadır ki, işta bu əsasların qəbul və tətbiiqi cümhuriyyətimizi bu ağır günlərdə aydınlığa çıxara bilər. Bu yolda Azərbaycanı zəhmətkeş kəndli və fəhlələrinin biza yardımçı olacaqlarına inanırıq.

Yaşasın Azərbaycan Demokratik Cümhuriyyəti! Yaşasın Qafqaz millətlərinin dostluğu! Yaşasın Cəmiyyəti-Əqvam!

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

* Lloyd Corc Bristolda söylədiyi nitqində demişdir ki, İngiltərədə elan edilmiş məcburi mükəlləfiyyəti-əsgəriyyə [hərbi mükəlləfiyyəət] vaxt iqtizasınca [dövrün tələbi ilə] olmuşdur və lağv ediləcəkdir. Əlavə, Sülh Konfransında da bütün Avropada mükəlləfiyyəti-əsgəriyyəni lağv etməyə çalışılmışdır ki, bir daha müharibə olmasın.

* Bukovina Milli Şurası Bukovinanın Romaniyaya mülhəq edilmiş [birləşdirilmiş] elan etmişdir.

* Stokholmda müntəzşir “D. N.” qəzetəsi xəbər verir ki, Stokholmdan bolşeviklər getdikdən sonra Rusiyada hökumət təşkil məsələsi müzakirə edilir.

* 32 min nəfərlik İngiltərə ordusu Kölnə gəlmişdir.
* Berлиндən verilən xəbərlərə görə, Müttəfiqlər istəyirlər ki, hökumətə bir ultimatum təqdim edərək bütün şuların lağvını tələb etsinlər. Bu vaxt zərfində Almaniyaya ərzaq buraxmayıb Müttəfiqlər qoşunları içəri doğru gedəcəklər.

AZƏRBAYCANDA

Gəncədə
Gəncə Bələdiyyə Məclisi, dəmiryolu mövqifına [stansiyasına] gedən yolların təmiri üçün aparılan-gətirilən mallara put vergisi təyin etmək istəyir. Qubernator bu barədə Daxiliyyə Nəzarətinə məlumat vermişdir. Daxiliyyə naziri həzrətləri Şurayi-Vükəlayə [Nazirlər Şurasına] təqdim üçün məruzə hazırlayır.

Qarabağ hadisəti
Hökumət, Gəncədən böylə bir teleqram almışdır:
“İngiltərə-Fransa heyəti müsəlman qoşunları və Andranik dəstələrini müharibəni bitirməyə dəvət etdikdən sonra müsəlmanlar müdafiə xətlərini buraxıb getdilər. Quldur Andranik bundan istifadə edərək Türkiyə və Qafqaziya ermənilərindən mürəkkəb dəstələrinə, köylü ermənilərə bərabər, müsəlman kəndlərinə hücum etmək əmrini verir. İşaraya görə bütün ermənilər qalxıb yaxın müsəlman kəndləri üzərinə düşərək vəhşiyənə bir surətdə müsəlmanları kəsməyə başlamışdır. Bunlar qadınların döşlərini kasib səbiləri [uşaqların] ağzına qoyurlar. İki nəfər qadını soyundurub buraxmışlar.
Kanuni-əvvəlin [dekabrın] 9-da 12-dən ziyadə müsəlman kəndlərini xarabə etmişlər. Hal-hazırda 10 nəfər müsəlman qadını ermənilərin əlinədə asırdır. Rica edirik ki, qoşun göndərsiniz.
Zəngəz qəza qaimxaqımı: Malikanamazəliyev 11 kanuni-əvvəl saat 21:55 daqiqə”

Qarabağa heyət əziməti [gedişi]
Daxiliyyə naziri Qarabağa doktor Mehmandarov cənabları namına bu məzmununda bir teleqram göndərmişdir:
“Bu gün Qarabağ və Gorusa mühəndis Rüstəm bəy Sultanovun məiyəti [məşiyəti] ilə İngiltərə heyəti əzim olmuşdur [yola düşmüşdür]. Bunlarla bərabər, iki danə də zirehli avtomobil göndərilir. İngilislərin bir hissəsi mühafizədən ötrü Şuşada qalacaqdır.

Daxiliyyə naziri: Cəvəşir”

Gürcü və erməni toqquşması
* Sanain mövqif [stansiya] naçalnikii, Dəmiryol nazirinə teleqraf etmişdir ki, dəmiryol mövqifi, quldur dəstələri tərəfindən atəşə tutulmaqdadır. Mövqifdə dayanən türk dəstələrini əzməkdən ötrü dağlardan böyük daşlar yuvarıldırlar. Mövqif naçalnikii türk əsgəri dəstələrini mövqifdən çıxarmaqdan ötrü paravozla iki kondक्टर dəstəsi göndərilməyi xəhş etmişdir.

* Dəmiryolu Nəzarətindən alınan məlumata görə, kanuni-əvvəlin 9-da Sanainda vəqe olan toqquşmada gürcülər tərəfindən üç nəfər qətl, bir nəfər ağır və üç nəfər yüngül surətdə yaralanmışdır. İki nəfər dəxi xəbərsiz itmişdir. 5600 patron atılmışdır.

* Birinci nömrə zirehli qatar naçalnikii Xunçiya zirehli qatarlar ərkəni-hərbinə [qarargahına] xəbər verir ki, kanuni-əvvəlin 9-da, səhər saat 8-də gürcü dəstələri Uzunlar kəndinə getmişdir. Yolda hainən daşta, dağda olan ermənilər tərəfindən atəşə tutulmuşdur. Gürcülər zirehli qatardan top və pulemyot atəşi ilə cavab vermişlərdir. Gürcü piyada dəstəsi dağa çıxa bilməyib, pulemyotçu yaralandığına görə bir pulemyot buraxıb geri çəkilmişdir. Gürcü piyada qoşunu sid-dətti surətdə xəsarətə və tələfata düşər olmuşdur. Ermənilər dağdan böyük daşlar yuvarlatmaqla top gülləsi ilə dolu olan üç dənə Türkiyə vəaqonlarını partlatmışlardır. Mövqif uçub dağılmışdır. Ayrum ilə Sanain arasında biləaram [aramsız] zirehli qatar hərəkəti lazımdır.

MÖVLUDİ-NƏBİ MÜNASİBƏTİLƏ

“Və mən yüəzzim şəaira-İlahi fəinnəha min təqval-qüluüb”

Cənabi-Rəsulii-Əkrəm Məhəmmədəül-Mustafa həzrətlərinin yövni-məs-udi-mövludu [xoşbəxt mövlud günü] rəbiüləvvəl ayının 12-sində vəqe olmaq münasibətilə, ümum müsəlmanlara fərz və lazım görüldür ki, o zatıclılıs-sifatin [ali rütbəli zətin] şərfinə həmin gündə kasb və ticarəti tərک qilib, kamali-meyl və rəğbət və nəhayət şövq və məhəbbətlə ictimə edib [yiğisib], vücudi-mübarəkin mənəqəibi-həyatıyyəsine [tarifləyib həyatına] dair müzakirətdə bulunmaqla şüari-islam təzim olunsun [islamın qaydalarına hörmət edilsin].

Fəlihəza [buna görə], müsəlman qardaşlardan rica və təmənni edirik ki, yövni-mövludda saat 12-də Tağıyibin Ünəs [qız] məktəbində cəm olub, eydi-millini [milli bayramı] tənətnə və cəlal ilə icra qılaraq, vəzifeyi-diniyələrinii [dini vəzifələrini] əmələ gəltirirb, Həzrəti-xətni-mərtəbətin [ən uca mərtəbəli həzrətin] xəsasi-aliyyə-

sindən [ali xislətlərindən] camaata məlumat verməklə, cəşni-möhtərəmi [möhtərəm bayramı] xitama yetirələr.

Şeyxülislam: Axund Ağa Ağaalızadə

Eydi-mövlud [mövlud bayramı]
Bəki müsəlman ruhani “Səədət” idarəsi Həzrəti Məhəmməd səl-ləlləhu əleyhin eydi-mövludu münasibətilə düşünbə [bazar ertəsi] günü kanuni-əvvəlin [dekabrın] 16-da (rəbiüləvvəl ayının 12-si) saat 12 radələrində Azərbaycan Parlamentinin salonunda (Nikolayevski soyaq, səbiq Aleksandriya müsəlman ünəs [qız] məktəbində) cəşn bərpa edəcəkdir [məclis tərtib edəcək]. Möhtərəm zəvətdən [şəxslərdən], “Səədət” mədrəsəsi nəfına [xeyrinə] inanələr qəbul olunacaqdır. Xüsusi dəvətnamələr olmadığından, ümum camaatın təşrif gətirməsi rica olunur.

İttihad məktəbində
Rəbiüləvvəl ayının 12-də, düşünbə günü saat 10-da, eydi-mövlud münasibətilə məzkur [adı çəkilən] məktəbin şagirdləri tərəfindən “Sənduqçeyi-mütəəllimini-İttihad” [“İttihad tələbələri sənədqəsi”] nəfına [xeyrinə] olaraq Mirzə Rzaqulu xan cənablarının 6 pərdəli “İntiqami-həqiqi” nam drama[sı] mövqeyi-təmasşaya qoyulacaqdır. Qeyd: Bu təmasşaya ancaq məktəblilər gələ bilər.

BAKİ XƏBƏRLƏRİ

Türkçə kitabxana
Bakı şəhəri azəri türklərinin mədəniyyəət mərkəzi olduğu halda, bu vaxtdək bir dənə də olsun layiqlik türk kitabxanası və qiraətxanası yoxdur. Bunu nəzəri-etibərə almış Xəzər müstəhlikin [istehlakçılar] ittifaqı “Kooperatsiya”nın kitabxana şöbəsi Bakıda türkçə daha bir kitabxana açmağı təhti-qərarə almışdır. Bu məqsədlə “Kooperatsiya”nın kitabxana şöbəsi, türk və Azərbaycan şivalərində ədəbiyyat, tarix, sənaye, kooperasiyaya dair, çocுqlara məxsus, həmçinin dərs kitabları almağa şüru etmişdir [başlamışdır]. Hər kəsde müfid [faydalı] türk kitabları olarsa, kitabxanaya verilmək təklif edilir. Xəhiş və müavinət etmək istəyənlər “Azərbaycan” qəzetəsi kantorasında Əliakbər Heydərzadə cənablarına mürciətin məlumat ala bilərlər. (Telefon nömrə 6-19)

Bakı Sənaye məktəbində
Bakı Sənaye məktəbinin “Türk mütəəllimləri [tələbələri] cəmiyyəti”, birinci siniflərdə oxuyan zəif arxadaşları üçün xüsusi sənaye kursları açmağı və mümkün olarsa, yavuz gələcəkdə o kursları “türkçə ömür kurslarına” çevirməyi qərarə almışdır. Bundan başqa, həftə günləri türkçə ədəbi, tarixi və fənni mühəzirlər verəcəkdir. İlk mühəzirəni Məhəmmədzadə Mirzəbəla, “Azərbaycan tarixi və ədəbiyyatı” mövzusunda oxuyaçaqdır.

Bəşərəti-ədəbiyyə [ədəbi muştuluq]
Qafqaziyyəmızın şəiri-şəhəri [tanınmış şairi] Əbdülsəlimzadə Məhəmməd Hadi əfəndinin “İnsanların tarixi faciələri” yaxud “Əlvahi-intibah” nam əsərində birincii cüzü təb-dən [çapdan] çıxaraq səheyi-intişarə [yayıma] qonulmuşdur. Mütəlisəni qariat və qareini-kirama [möhtərəm qədn və kişi oxuculara] tövsiyyə edirik. Əsərin fūruxt məhalləri [satış yerləri]: 1) Spasski caddədə “Turan” mətbəəsində; 2) Parapetdə “Məktəb” mətbəəsində; 3) Bazarını küçədə komisyonçu Paşa Qasımzadənin dükanında.

Müttəfiqlər qoşunlarının vürudu [gəlişi]
* Kanuni-əvvəlin [dekabrın] 12-də Ənzəliddən “Kəzbək” nam [adlı] vəpor Bakıya varid olmuşdur [gəlmışdir]. Vaporda ingilis qoşunu və ləvəziməti-hərbiyyəyə gətirilmişdir.

* Cüma günü kanuni-əvvəlin 13-də Təzəşəhərdən “Prezident Kruqer” vaporu İngiltərə qoşunu gətirilmişdir.

Hərbi məhkəmə
Kanuni-əvvəlin 9-da hərbi məhkəmədə aşağıda əsamisi mündəric əşxasin [adları yazılan şəxslərin] işlərinə baxılmışdır.
1. Qırqorov: müsəlləh [silahlı] soyğun yəpdiği üçün bir sənə həbs-xanəyaya alınır.
2. Martirosov: müsəlləh soyğun yəpdiği üçün altı ay həbsə məhkum edilir.
3. Yegnarzarov: müsəlləh soyğun yəpdiği üçün edamə məhkum olunur.
4. Avakov: müsəlləh soyğun yəpdiği üçün edam edilir.
5. Vaxlamov: Ədilərdə güllə atdiği üçün və iki adam yaralandığı üçün gülləbərən ediləcək. Edam cəzasına məhkum edilmiş üç nəfər Bayıl xəstəxanasında kanuni-əvvəlin 13-də ikisi əsilib, birisi güllələnmiş.

HADİSAT [HADİSƏLƏR]

Postanın qarat edilməsi
Bakıdan Şəkiyə təyin edilmiş postada, məktubatdan əlavə 400000 rubla pul da aparılmışdır. Bir dəstə müsəlləh [silahlı] cəni Merkurveyski və Budaqov küçələrinin küncündə postanı əhatə edib təhdiddə pulun yerini göstərməyi tələb etmişlər. Pullar, taxta posta qutusunda olduğu halda posta qulluqçusu məktubat torbasını göstərir. Canilər bununla iktifa edərək [kifayətlənərək], məktubat torbasını götürüb gizlənmişlər. Pul yerində qalmışdır. Canilər tövqif [həbs] edilmişlərsə də, planları və hansı millətdən olduqları kaşf edilmişdir.

Meyit təpilməsi
Kanuni-əvvəlin [dekabrın] 10-da, saat 4 radələrində, Musa Nağıyev mədəni ilə “Rapid” zavodları miyanında [arasında] 25 yaşında naməlum bir şəxsın meyti təpilmişdir. Meyitin qarında 8 xəncər yarası vardır. Məətuqlun kim olduğu naməlum qalmışdır.

ƏRZAQ İŞLƏRİ

* Azərbaycan Hökumətinin qərarədadına görə, Ərzaq nazirinin baş vəkili, Şəhər Ərzaq idarəsinin hesab dəftərlərini, kassasını, ərzaq anbarlarını və anbarlarda olan malı və hamı haqq-hesabı Ərzaq Nəzarəti ixtiyarına tezliklə təhvil verməsi barəsində və Ərzaq nazirindən icazəsiz anbarlardan mal və ərzaq buraxılmaması xüsusunda yazıb Şəhər Ərzaq İdarəsinə məlum etmişdir.

* Şamaxı və Cavad uyezdlərində türk komədası [ordusu] hazır etdiyi ərzaq yüklərini onlardan təhvil alıb Gəncəyə aparmaq üçün Ərzaq Nəzarətinin Gəncə quberniyası vəkili Hacıbəbabəyova Nəzarətdən vəsiqələr verilmişdir. Odur ki, Nəzarətin baş vəkili bu barədə Türiq və Məəbir [Niqaqlıyət və Rabitə] nazirinə yazıb xəhiş edir ki, həmin vəkil ixtiyarına ərzağı aparmağa lazım olan qədər

vəqon verilməsi barəsində dəmiryol naçalniklərinə cənəb nazir sərəncəm etsin.

* Dördüncü Rus-Müsəlman şəhər məktəbi fūqərəsi arasında pay-lamaq üçün həmin məktəbin nazirəsi Sübhənuqlovaya Tağıyev fabrikasında 400 arşın bez almaq üçün Ərzaq Nəzarəti icazənəmə verdi.

* Hökumətin qəradadına görə, Azərbaycan Cümhuriyyətində qoşuna lazım olacaq yetmiş beş min arşın bezdən haləlik on min arşın verilməsini Ərzaq Nəzarətinin baş vəkili yazıb Tağıyev kontoruna məlum etmişdir.

* Ərzaq Nəzarətinin baş vəkili Gəncə Bələdiyyəsinin Ərzaq şöbəsi sədri Cahəngir bəy Əliyevə yazıb xəbər verir ki, şəhər və ətraf kəndlərə kağız arşın malı göndərilməsi barəsində Nəzarət əncəm etmişdir.

* Kanuni-əvvəlin [dekabrın] 12-də dəmiryolu ilə Bakıya varid olan [gələn] ərzağın miqdarı:
Buğda 6566 pud;
Un 275 pud;
Kartof 733 pud;
Arpa 7182 pud;
Saman 600 pud;
Oduun 750 pud.
Kanuni-əvvəlin 13-da:
Buğda 5556 pud;
Un 1138 pud;
Kartof 750 pud;
Arpa 3517 pud;
Saman 405 pud.
* Mərkəzi Ev Komitasından əhaliyə təqşim [paylamaq] üçün alınan düyü, kanuni-əvvəlin 16-dən etibarən saat 9-dən 2-ək ikinci dairə ev komitəsi cənbindəki [nəzindəki] dükandan veriləcəkdir (Böyük Krepostnaya, nömrə 47). Birinci və ikinci günlərdə fəəqət 4-lə 5 podrayonlara veriləcəkdir.

DEMOKRATLAR MÜŞAVİRƏSİNDƏ

Kanuni-əvvəlin [dekabrın] 12-də Demokratlar müşavirəsi iniqəd etmişdir [baş tutmuşdur].

Müsəlmanlardan “Hümmət” firqəsi nümayəndəsi, “Müsəvat” və “Sosialistlər bloku” nümayəndələri iştirək edirdilər. Kədetlər, “Yedinstva” və Ermani Xalq Azadlığı firqəsi iştirək etməmişlərdir.

“Znəmya truda” qəzetəsinin cərimə edilməsinə görə etiraz qətnaməsi qəbul edilmişdir. Sonra aşkarən edəm cəzasını lağv üçün iqdı-mətdə [təşəbbüsəddə] bulunmuşdur.

Axirülmür [axırda] qətnamələr oxunur. Birinci qətnaməni İctimaiyyəni-İnqlabiəyun [Sosialist İnqlabçılar] firqəsi namindən [Səko] Saakaan təklif edir:

“Rusiyanı məskun edən millətlərin mədəni, tarixi, iqtisadi manəfeyi Rusiya daxilində federasiya üzərində öz müqəddaratlarını həll etmək lazım gəlir. Rusiyada işbu əsaslar üzərində hökumət təşkil edilənədək bütün millətlər, bütün hökumət ixtiyaratını öz ələrində saxlamalıdırlar.”

“Müsəvat” firqəsinin qətnaməsini Şəfi bəy Rüstəmbəyov elan edir. “Müsəvat” firqəsi Rusiyanın tamamiyyəti əsasını qəbul edir, fəqət Rusiyanın əhvali-siyasiyyəsinii qorxulu və irticanı qalib gəlməsini nəzəri-etibərə alaraq Rusiyada mütləqiyyəət və cahəngirlik [imperializm] təccidi [bərpası] ehtimalı ilə işbu qətnaməni təklif edir:

1) Rusiyada demokrat əsasları üzərində hökumət təşkilinədək müstəqil Azərbaycanın Rusiyaya olaçaq əlaqəsi məsələsinə açıq buraxır. Ümumi demokratik əsas üzrə Azərbaycan xalqının ixtiyarı ilə əmələ gəlmiş Azərbaycan istiqlaliyyətinin müdafiə edəcəkdir. Firqə, bütün demokratiyanı Parlaman və hökumət iştirakı ilə işbu istiqlaliyyətə yardım etməyə dəvət edir.

2) Firqə, Azərbaycan məsələsinin beynəlmiləl əhəmiyyəti haiz olduğunu [dəşdiğini] etiraflla, Ümumi Sülh Konfransında həll edilməsini qəbul edir.

3) Qafqaziyanı məskun edən millətlər miyanında [arasında] dostluq bərpa etmək və itxıflı məsələləri sülh təriqi [yolu] ilə həll etmək üçün firqə, Qafqaziya dövlətlərinin konqresi dəvətini lazım bilir. Qətnamələr oxunduqdan sonra, qətnamələrə baxmaq üçün beynəl-firəq [partiyalararası] bir komisiyon təşkil edilmək təhti-qərarə alınır. Bu komisiyonda firqələrdən birar nümayəndə olacaqdır. Komisiyon bütün qətnamələrə baxdıqdan sonra bir ümumi əsas qəbul edəcəkdir ki, bərabər çalışmaq mümkün olsun. İşbu komisiyonun birinci iclası kanuni-əvvəlin 14-da, saat 5-də “Metropol”da iniqəd edəcəkdir. Əlavə, Bakidəki mərt hadisətni təhqiq edib müqəssirləri cəzalandırmaq qəsdilə də bir beynəlfirəq komisiyonu təşkil etmək təhti-qərarə alınmışdır.

Qət edilmişdir ki, bütün Qafqaziya millətləri və Qafqaziya hökumətlərinə mürciətin, itxıflı məsələlərin sülh və ya hakəm [arbitr] təriqi ilə həll edilməsi təklif edilsin.

TEATRO VƏ MUSİQİ

Düşənbə [bazar ertəsi] günü rəbiül-əvvəl ayının 12-də (dekabrın 16-da) mövludinəbi münasibətilə Azərbaycan Hökuməti Teatrosunda Hacıbəyli Qardaşları Müdiriyyəti tərəfindən bür mövsümdə əvvəlinci dəfə olaraq mövqeyi-təmasşaya qoyulacaqdır Zülfiqar bəy Hacıbəyli yazmış olduğu məşhur “Evliyən subay” operettası. Hacı bəy rolunu ifa edəcəkdir məşhur komik Hacıağa Abbasov.

Biletlər satılmıqdadır.

Ayaqqabı

M. Rafəyevičin gön və ayaqqabı satan komisiyon ticarətxanası (Starı poçtovı küçə nömrə 20, telefon 31-11) elan edir ki, ticarətxana-da külli miqdarda zanana və mardəna [çadınlara və kişilərə